

En Episode af Kristian Colbjørnsens Liv,

AF

E. Holm.

Hvilke Fortjenester Kr. Colbjørnsen som Sekretær i den store Landbokommission har havt af de vigtige Landblove 1787 og 1788, bliver der i denne Sommer ved Hundredaarsfesterne for Stavnsbaandets Løsning rig Lejlighed til at mindes. Den, der med Tanken om, hvad han her udrettede, søger at følge Gangen i hans Liv i hin Tid, bliver slaaet af at se, at han, der havde været en højt anset Højesteretsadvokat og særlig som Kammeradvokat nydt overordentlig Tillid fra Rentekammerets Side, Aaret, førend han kom ind i Landbokommissionen, nedlagde sin Plads som Advokat og trak sig ud paa Landet, hvor han havde kjøbt en Bondegård i Nærum. Hvad var Grunden til dette paafaldende Skridt? Han motiverede det selv med Sygelighed; men uagtet han i de Aar flere Gange var alvorlig syg, har der næppe været nogen, der har troet, at det var den virkelige Grund. Rygtet fik naturligvis travlt dermed, og Folk vidste snart at fortælle om, at han havde været et Offer for en Kabale; han, Bondestandens og Reformernes varme Forkæmper, var ved Rænker fra Stormændenes Side bleven nødt til at tage sin Afsked. Vi møde en Form af dette

Rygte i Rahbeks Erindringer (III, 134), hvor det hedder, at han havde „nedlagt sin lukrative Advokatur af ædel Forbitrelse over Aristokratchikaner og Foruretelser“. En mere i det enkelte udført Fortælling om hans Fald forekommer i nogle utrykte Optegnelser af August Hennings¹⁾. Det hedder her: „Denne Mand (Colbjørnsen) havde som Advokat i Højesteret en rum Tid Lykken med sig paa sin Løbebane. Fra denne blev han revet bort ved en Kabale af Grev Osten (Justitiarius i Højesteret), Gehejmerraad Schack-Rathlou og det danske Kancelli. Det vilde blive altfor vidtløftigt her nærmere at fortælle denne Sag, nok er det, Justitsraad Colbjørnsen fratraadte som Mand af Ære sin Plads som Kammeradvokat og som Prokurator ved Højesteret, gav Afkald paa en aarlig Fortjeneste af 10000 Rdlr., solgte, hvad han ejede i Byen, og trak sig ud paa Landet til Nærum. Her besøgte Grev Reventlow ham ofte og drog ham derfra ind i Sager, der ikke hørte til hans Fag. Grev Bernstorffs Parti havde altid beskyttet ham, og Kabalen havde valgt et Tidspunkt, da denne Statsminister laa syg af Podagra, til at styrte ham.“

Dette ser meget pikant ud, og skjønt Rygtet har pyntet stærkt paa, hvad der virkelig var sket, ligger der noget sandt bag ved Hennings's Fortælling. Det var virkelig et Sammenstød imellem Colbjørnsen og den af Kancelliet støttede Grev Osten, der bragte ham til at søge sin Afsked. Det er ogsaa utvivlsomt, at dengang han gjorde dette Skridt, havde han allerede ved den Betænkning, han 4de Marts 1785 efter Rentekammerets

¹⁾ Disse har Arkivfuldmægtig J. Bloch velvillig stillet til min Raadighed.

Opfordring afgav om Bøndernes Stilling som Fæstere, tonet Reformflaget i Landbosagen saa tydelig, at han kun lidet kunde være en „*grata persona*“ i Schack-Rathlous Øjne, og de venskabelige Følelser, Kr. D. Reventlow nærede for ham, skulde ikke gjøre hans Stilling bedre. Reventlow og Schack-Rathlou vare bitre Fjender. Højest sandsynlig har Osten staaet Schack-Rathlous Meninger langt nærmere end Reventlows og Colbjørnsens, saa at ogsaa for saavidt kunde Rygtet synes troligt nok. Men gaar man til de Aktstykker, der maa antages at give den paalideligste Ledelse, faar man det bestemte Indtryk, at det mere har været personlige Rivninger end den store Landbosag, der fremkaldte et alvorligt Brud imellem Osten og Colbjørnsen. De have aabenbart ikke kunnet udstaa hinanden.

Allerede 1781 havde Colbjørnsen følt sin Stilling ved Højesteret saa ubehagelig, at han ønskede at blive fri for Kammeradvokatstillingen¹⁾; men da havde Rente-kammeret, som nødig vilde miste ham, i en for ham meget smigrende Forestilling til Kongen (17de Marts) indstændig fraraadet, at dette Ønske blev opfyldt. Det havde her talt om „det almindelige og fortjente Bifald, som hans Indsigter, Flid og Redelighed hidtil har forskaffet ham, ej alene *in publico*, men og ved alle de iblandt Deres Majestæts Kollegier, som have anbefalet ham Sager til Udførsel, der næsten alle ere vundne udi Højesteret, eller indhentet Erklæringer og Betænkninger fra ham, der samtlige vidne om grundige Kundskaber, en utrættelig Flid og en rosværdig Uegennyttighed“. Den

¹⁾ Jvfr. herom mit Skrift: Kampen om Landboreformerne. Henvisning 115 (Kjbhvn. 1888).

kongelige Resolution (26de Marts), som denne Forestilling fremkaldte, indeholdt i nøje Overensstemmelse hermed stærke Udtalelser af Tilfredshed med Colbjørnsen og med „den Tiltro, som hans Duelighed og Redelighed havde forskaffet ham“. Den befalede ham altsaa at „blive ved i sit Kammeradvokatembede, udi hvilket han, ligesom ham udi sin Instruktion er tilsagt, altid kan gjøre sig Haab om Vores besynderlige Naade og kongelige Beskyttelse“¹⁾.

Men fire Aar senere kom det afgjørende Brud. Rentekammeret havde ladet en Mand anklage for Vildttyveri, og efter at han var bleven frikjendt ved Hjemtingsdom, havde det i Henhold til en Betænkning af Colbjørnsen om, hvor vidt Sagen burde forfølges videre eller ikke, indanket den for Landstinget. Den Tiltalte blev her dømt til Fæstningsarbejde i 3 Aar og til at udrrede Sagens Omkostninger, derunder Salær til Kammeradvokaten; hvad der ikke kunde betales af hans Bo, skulde lignedes paa Amtet. Colbjørnsen havde indsendt en Regning til Rentekammeret paa 20 Rdlr., der var bleven foranstaltet udbetalt til ham. Inden Dommen kunde exekveres, undveg imidlertid Tiltalte, og hans Hustru appellerede Sagen til Højesteret, hvor han blev dømt til Fæstningsarbejde i 1 Aar. Med det samme fastsatte Højesteret Colbjørnsens Salær for Sagens Førelse ved begge Instanserne til 30 Rdlr. Samme Dag, denne Dom faldt, indgav Colbjørnsen en temmelig skarpt affattet Skrivelse til Rentekammeret, hvori han beklagede sig over det Salær, som Højesteret havde tilkjendt ham. Hans Mandatarius ved Landstinget, skrev han, havde

¹⁾ Rentekammerets Resolutionsprotokol for 1781.

nødvendigvis maattet have de 20 Rdlr., som Rentekammeret havde ladet udbetale til ham, og der vilde altsaa ifølge Højesteretsdommen kun blive 10 Rdlr. som Salær for Sagens Førelse der, men det vilde være det samme, som at han „maatte betale Penge for at plaidere Kongens Sager“. Han havde nemlig — vistnok paa Grund af Sygdom — maattet bruge Advokat Schönheyder til at fungere i Retten. Da denne maatte have Honorar, vilde han ikke selv kunne holdes skadesløs med mindre end 30 Rdlr. Han paastod ogsaa, at det Salær, Højesteret havde tilkjendt ham, var paafaldende ringe i Sammenligning med, hvad der i det hele tidligere var blevet tilkjendt ham.

Rentekammeret lod strax de 30 Rdlr. udbetale til ham, men tilskrev med det samme Danske Kancelli om Sagen (16de April), idet det anmodede dette om at „føje Foranstaltninger til, at Kammeradvokaten for Eftertiden kan faa et Salær for de ham fra Kammeret befalede Sagers Udførelse, som efter hans Instrux kunde anses for passende“. Men nu sendte Kancelliet Rentekammerets Skrivelse, der medfulgtes af Colbjørnsens Klage, til Grev Ostens Betænkning, og han afgav derpaa en Erklæring, der er et *non plus ultra* af Bitterhed. Samtidig med at han paastod, at hele Retssagen havde været sat i en urigtig Gang af Rentekammeret og aldrig havde burdet føres af Kammeradvokaten, sigtede han Colbjørnsen for at „trakte efter ubillige Sakærer“ og for at have angivet sine Udgifter i Sagen højere, end de havde været; ja han søgte endog at fremstille ham som den, der havde fortjent Kongens Vrede ved at vise Mangel paa Respekt for Højesteret, „der har sin besynderlige Hellighed fra Kongens egen aller højeste Person, der

stedse anses at være nærværende i Retten . . . thi han tillader sig at ræsonnere over Højesterets Dom, hvorved han urettelig tror sig at lide Skade“. Ostens Erklæring endte med de betegnende Ord: „Jeg skal derfor tro, at Hans Majestæt ikke med Ligeegyldighed vil anse Justitsraad Colbjørnsens Forhold, men derimod paa en passelig Maade haandhæve sin Højesterets Myndighed“. Denne Udtalelse fandt ganske Kancelliets Tilslutning, og dette indstillede til Kongen, „om ikke Justitsraad Colbjørnsen bør af Justitiarius gives en Erindring for hans uoverlagte Skrivemaade imod Højesteret“. Saa vidt kom det nu vel ikke til at gaa; men naar den kongelige, med Schack-Rathlous Haand skrevne, Resolution paa Kancelliets Indstilling indeholdt følgende Ord: „I øvrigt ville Vi af særdeles Naade denne Gang overse med den af Justitsraad Colbjørnsen ved denne Lejlighed imod Vores Højesteret brugte uoverlagte Skrivemaade“ (25de Maj 1785), da laa deri en saa tydelig Udtalelse af Misbilligelse af hans Holdning, at den maatte gaa den pirrelige Mand dybt til Hjærte¹⁾.

Som enhver let ser, var det en lidet betydelig Sag, der fremkaldte dette Sammenstød. Man faar det Indtryk, at den har været den sidste Draabe, der har faaet Bægeret til at løbe over²⁾. For Colbjørnsen var efter den

¹⁾ Om denne Resolution er faldet i et Statsraadsmode, i hvilket Bernstorff paa Grund af Podagra ikke kunde være tilstede, er vanskeligt at vide; men umuligt er det ikke, og det er da aabenbart dette, Hennings's ovenfor anførte Ord hentyder til.

²⁾ Det bør dog med Hensyn til Colbjørnsens Forhold til Osten ikke glemmes, at det var, medens denne var Justitiarius (siden 25de Septbr. 1782), at han opnaaede (25de Juni 1783) Tilsagn om, naar han engang fratraadte sin Advokatur, da at nyde „Anciennitet til Sæde og Løn“ som Højesteretsassessor ved forefaldende Vakance (S. Vedel: Den dansk-norske Høje-

kongelige Resolution en fortsat Virksomhed ved Højesteret bleven utaalelig. Han meddelte allerede 9de Juni Rentekammeret, at „hans svage Helbred og hans øvrige Forfatning havde bevæget ham til samme Dag offentlig at nedlægge hans Embede som Advokat i Højesteret, og at han, da hans økonomiske Omstændigheder gjorde det nødvendigt for ham herefter at tage sin Bopæl udenfor Staden, saa sig, skjønt meget mod sin Vilje, tvungen til tillige at forlade det ham hidtil betroede Kammeradvokatembede“. Det var en for Rentekammeret lidet behagelig Ende paa denne Sag, der først havde givet Højesterets Justitiarius Lejlighed til at kritisere dets Holdning i den ovennævnte Kriminal sag og tilsidst berøvede det dets højt betroede juridiske Konsulent. Ligesom det imidlertid havde værget sig imod Ostens Kritik¹⁾ og havde faaet kongelig Tilladelse til i lignende Sager vedblivende at handle paa samme Maade, saaledes havde det med Varme søgt at støtte Colbjørnsen, og nu, da han havde fattet den afgjørende Beslutning at forlade Advokatbanen, greb det Lejligheden til i en Forestilling til Kongen at holde store Lovtaler over hans Redelighed, Pligtopfyldelse og sjældne Talenter, „allerhelst da vi, uden at laste nogens Duelighed især, iblandt dem af nærværende Advokater ved Deres Majestæts Højesteret, som kunne attraa dette Embede, ingen vide, der nu kan fortjene at sættes ved Siden af Justitsraad Col-

sterets Historie (Kjbhvn. 1888), S. 364). Dette tyder ikke paa, at Forholdet imellem dem allerede dengang har været slet.

¹⁾ Man forbauses over at se Rentekammeret i en Forestilling til Kongen udtale, at det først nu igjennem Kancelliet havde erfaret, at der existerede et Reskript af 4de April 1766, hvorefter Udgifterne ved Sagen skulde have været lignede paa Stiftets Kjøbstæder, Stiftet eller Landet.

bjørnsen¹⁾. Nu lød da ogsaa Sproget fra Tronens Side naadigere end i Foraaret, idet det udtaltes, at han havde forestaaet Kammeradvokatembedet „til Vores allerhøjeste Velbehag ved hans udi samme udviste Flid og Nidkjærlighed for Vores Tjeneste“²⁾.

Det er indlysende, at denne her fremdragne Episode af Kristian Colbjørnsens Liv ikke blot i og for sig fortjener Opmærksomhed som et Træk i en fremragende Mands Liv, men ogsaa, naar man tænker paa den naturlige Overgang, der var fra den til hans Indtrædelse i den store Landbokommission, hvormed hans vigtige Rolle i vor Udviklings Historie begynder. Ligesaa skarpt som Sammenstødet imellem ham og Osten havde været, ligesaa klart havde det vist det nøje Forhold imellem ham og Rentekammeret, og her tænker man da først og fremmest paa den ledende Sjæl i dette, Reventlow. Havde denne kun nødig set ham trække sig bort fra offentlig Virksomhed, saa kunde han kun ønske saa snart som muligt at se hans fremragende Dygtighed atter komme til Gavn. Lejligheden dertil viste sig, da den store Landbokommission

¹⁾ Denne Forestilling er dateret 20de September, altsaa 3½ Maaned efter at Colbjørnsen havde erklæret, at han nedlagde sin Advokatstilling. Man fristes paa Grund af denne lange Mellemtid til at antage, at der har været forhandlet med ham om at gjenkalde sin Beslutning.

²⁾ De Aktstykker, hvorpaa denne lille Meddelelse er grundet, ere Promemoria fra Rentekammeret af 16de April 1785 med vedlagt Skrivelse fra Colbjørnsen til Rentekammeret af 21de Marts 1785, Ostens Promemoria til Kancelliet af 7de Maj i Henhold til dette Kollegiums Skrivelse af 30te April, Kancelliets Forestilling af 13de Maj samt den kongelige Resolution herpaa af 25de Maj 1785 (Sjællandske Tegnelser 3die Juni 1785), endelig Rentekammerets Forestilling af 20de Septbr. 1785 med den kgl. Resolution af 28de Septbr. 1785 (Rentekammerets Resolutionsprotokol for 1785).

traadte sammen i det følgende Aar. Jeg kan slutte denne lille Afhandling med at gentage, hvad jeg allerede har udtalt et andet Sted, at naar, som det aabenbart har været Tilfældet, det, at Colbjørnsen i Sommeren 1786 var uden pogen Stilling, har havt Indflydelse paa, at han fik Plads i Landbokommissionen, og det endog som dennes Sekretær, da har hans hidsige Sammenstød med Osten været en Lykke.
